

Tit ringja — vit skriva

Er nakað á vasi? — Ivamál?
Ein spurningur, ella tíðindí, so ring til okkara.
Vit eru til reiðar!

tíðindablaðið
sosialurin

Lýsingar:

Lýsingarmaður okkara er ráðgevari hjá fyrirkum og einstaklingum í lýsingaspurningum. Hetta verður gjørt uttan meirkostnað fyri lýsaran.

Danski professarin Bent Søndergaard mælir til:

Broytið frálærana í donskum!

Bent Søndergaard starvast á Pädagogische Hochschule in Flensburg. Í fyrilestri á Fróðskaparsetrinum seinasta hóskvöld greiddi hann frá fyribrigðini »tvmæling«. Tvmælingur nevnist tú, um tú í tínum gerandisdegi noyðist at duga tvey mál.

Vit finna tvimælingar nógv staðni í heiminum. Oftast er talan um minnilutar, sum hava sitt egna mál, men harumframt mugu læra seg landsins mál. Dømini eru mong — franski minnilutin í Kanada, svenski í Finnlandi, danski í Týsklandi og týski í Danmark. Men grønendingar og føroyingar, eru teir ikki eisini eitt slag av tvimælingum? Bent Søndergaard vil vera við, at so er. Umframt móðurmálið mugu vit í lötuni læra okkum danskt á so høgum stigi, at eisini í Føroyum og í Grønlandi er talan um tvimæling.

Dugnaskapur í donskum er neyðugur á nógvum økjum. Ikki minst hjá tí, sum ætlar sær til Danmarmar at lesa. Men dugnaskapur eru fleiri ting, og ikki skuldi verið neyðugt hjá

øllum at dugt danskt á so høgum stigi sum tann, sum fer niður. At lýtaleyst verður framborið og bent, at orðaraðið er rætt, er ikki tað, sum avger, um málið er nóg gott. Spurningurin er, hvat málið skal nýtast til.

Danskt er ov høgt virt í Føroyum

Bent Søndergaard undrast á, at tað framvegis er soleiðis, at danskarar, sum hava verið búsitandi fleiri ár í Føroyum ella Grønlandi, alsamt tosa danskt. Føroyingar áttu ikki at latið sær hetta lynda. Minti tað mest um forna hjálandahugsan. Samanbar hann við stöðuna í Flensburg. Her stendur so illi til, at hóast tað meira enn so ber til at tosa danskt, tá ið tú t.d. fert til handils, so tosa

danskarar kortini týskt. Tað tykist sum at størri málið er, størri virðing hava fólk fyri tí.

Skal endi gerast á hesum er ein máti, at føroyska samfelagið gerst meira »føroyskt«, t.v.s. at føroyskt er fremsta mál á øllum økjum. Verður tó helst framvegis neyðugt at læra seg danskt, men hvussu væl — og hvat er yvirhøvir væl? Ella meira itøkilig, hvørjum skal verða strembað imóti í frálærni? Sum longu sagt frá, heldur Bent Søndergaard ikki, at endamálið er lýtaleysi í framburði og bending. Umframt danska høvuðsmálið skuldu trý mál fingið viðurkenning sum undirmál. Tað danska, ið danskarar í Týsklandi talað, tað sum grønendingar tala og tað, sum føroyingar tala. Á sama hátt, sum svenskt fevnir um rikismál og finskt-svenskt mál.

Trý dugnastig / Tvær gáttir

Nógvir málfrøðingar eru í

dag sannførdir um, at málsligur dugnaskapur kann stigskipast. Vit fáa tá trý stig, og millum stigin hava vit tvær gáttir. Tvmælingar eru ofta í vanda fyri at verða verandi á lægsta stigi. Bæði málini eru ófullfíggað. Ávirkar hetta hugsanargávnar negativt. Er annað málið ella bæði tvey á miðstigi, sæst ein tilik ávirkan ikki. Er annað málið á hægsta stigi og hitt kanska á miðstigi er ávirkanin á hugsanargávnar positiv.

Smb. hesa »gáttarhypothesu« er av alræstaráttýðningi, at annað málið røkkur hægsta stig. Ert tú so samstundis førur fyri, at læra hitt málið á høgum ella toluliga høgum stigi, so hevur t.ð eina munagóða ávirka.

Tvey sløg av málsligum dugnaskapi

Verður eitt mál, tú hevur lært og kanska heldur teg duga nóg væl til vanligar samrøður, ongantið nýtt

undir torfórum umstøðum, t.d. sum tjak- og frásøgumál innan okkurt øki, so er talan ikki um sokallað »amboðsmál«. Og hevur tað onga positiva ávirkan á móðurmálið.

Skal danskt gerast amboðsmál, er tað neyðugt, at danskt verður brúkt sum undirvisingarmál í ymiskum lærugreinum, t.d. støddfrøði. Samstundis kundi verið minkað um sjálva frálærna í donskum. Fyrst og fremst um mál-læru og bókmentir. Í staðin fyri eigur dentur at leggjast á at visa næmingunum á munirnar millum føroyskt og danskt.

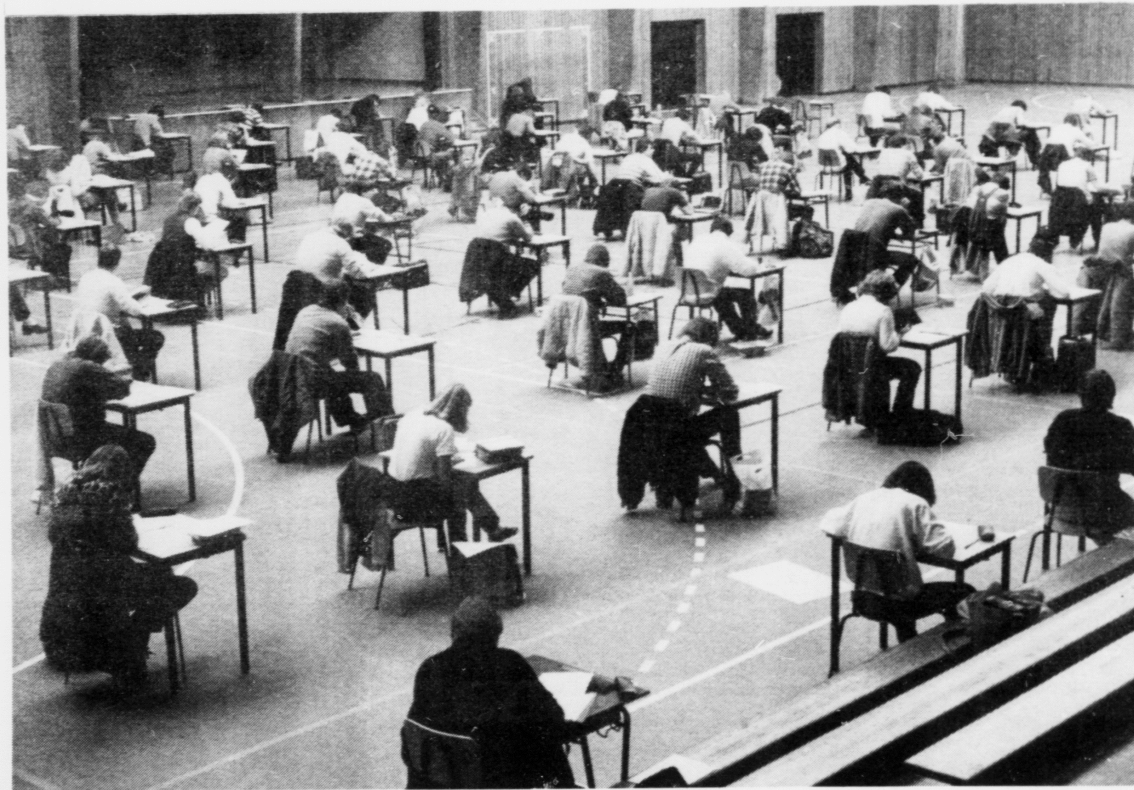
Føroyskt mál skal mennast

Áðrenn hetta verður gjørt, mugu vit tó fyrst tryggja okkum, at føroyskt sjálvt er amboðsmál. Tianverri er stöðan tann, at innan nógv øki er føroyskt ikki amboðsmál. Tað er bráð-neyðugt, at hetta verður gjørt sum skjótast, sigur Bent Søndergaard. Lærar-

um o.ø. skuldi verið loyvt at tikið orlov ið løn, so føroyskar bókur komu innan allar lærugreinar. Tað er av stórum týðningi, at frálæran í máli gerst fastur táttur av frálærni í hinum lærugreinunum. Og ynskja vit, at danskt eisini skal vera amboðsmál, er tað sama sjálvsagt galdandi fyri danskt. Er tað tá av minni týðningi, um vit tosa gøtudanskt, tí endamálið er ikki, at vit skulu duga danskt sum danskarar.

Bent Sørensen harmast um, at danir eru so strútur, tá ið teir hoyra fremmandafólk tosa danskt. T.d. hava flóttafólk, sum komin eru til Danmarkar, bitið merki í hetta. Og tað munnu nógvir føroyingar eisini. Ti heldur Bent Søndergaard, at tað er av týðningi, at tað danska, føroyingar tosa sinamillum, fær viðurkenning sum danskt undirmál.

kl

Miðjast má imóti, at danskt gerst »amboðsfak«. Tað eigur tí at vera ein fastur lutur av frálærni eisini í øðrum lærugreinum. Skils- og fatanar-evni næminganna høvdu verið styrkt, um tilíkur ar-beiðsháttur varð tikið í nýtslu, sigur danski professarin Bent Søndergaard.